

LEVEN
na
LEUVEN

LEO VAN BROECK, INGENIEUR-ARCHITECT EN VLAAMS BOUWMEESTER

“Mijn mond houden zou misdadig zijn”

Het leven leerde Leo Van Broeck dat niets voor altijd is, maar als bouwmeester onderstreept hij de eeuwigheidswaarde van onze planeet. “Die zal blijven bestaan, maar dat geldt niet voor de natuur. Die gaat dood omdat wij mensen ze blijven verzieken en volbouwen.” Hij laat zich in zijn strijd niet tegenhouden door kritiek en wil nu zelfs zijn diensten aanbieden aan de Verenigde Naties.

TEKST: Katrien Steyaert | FOTO'S: Rob Stevens

Vergis u niet: de goed van de tongriem gesneden Leo Van Broeck (61) was ooit een zeer timide jongen. “Vooral in het middelbaar dan”, zegt hij in zijn kantoor in Brussel. “Eenmaal aan de universiteit raakte ik snel van mijn verlegenheid af. In Leuven volgde ik danslessen rock-'n-roll en ik werd dj en jaarverantwoordelijke. De zware studie gunde me nochtans weinig vrije tijd.”

“De richting ingenieur-architect had eind jaren 70 een recordaantal college- en practica-uren: 46 per week. Zelfs op zaterdag was er les tot twee uur. Ontwerpen tekenen en maquettes bouwen deden we dan maar 's nachts. In de Latijn-wiskunde bij de jezuïeten had ik geleerd om hard te werken, maar veel van mijn jaargenoten gingen eronderdoor. Anders dan vandaag kregen wij quasi dezelfde wiskunde en fysica als de gewone burgerlijk ingenieurs en moesten we dingen blokken die we daarna soms nauwelijks nodig hadden.”

Staal- en betonberekeningen kwamen wel van pas. Van Broeck voerde ze in het

begin van zijn carrière uit voor andere architecten. “Zo kon ik overleven, maar ik deed het ook graag. Cijfers zijn mijn ding, net als kunst en tekenen. Die combinatie leidde tot mijn studiekeuze, maar eigenlijk weet ik nog altijd niet wat mijn ideale roeping was geweest. Ik wilde ook chirurg, romaans filoloog en gitarist worden. Sinds kort volg ik opnieuw gitaarles, privé, heel plezant.”

Stroppers worden boswachters

In zijn keuze voor architectuur voelde hij zich gesteund door zijn moeder, tante en grootmoeder, zegt hij. Zijn kinderjaren bracht hij afwisselend bij één van hen door, want in zijn familie – een geslacht van Antwerpse wildhandelaars – was de sfeer soms turbulent, vooral door erfenisruzie. Op zijn twaalfde stierf zijn vader, waarna zijn moeder depressies kreeg en opgenomen werd. “Dat tekent je natuurlijk, maar ik had er nooit last van tijdens mijn studies, integendeel, die gingen heel goed.”

“Dankzij proffen als André Loeckx kwam ik snel tot het besef dat design een luxe probleem is. Als massa's mensen slecht wonen of geen toegang hebben tot proper water, dan heeft de vraag of je Vlaamse villa wel modern genoeg oogt weinig urgentie. De KU Leuven was gelukkig altijd allergisch voor plat formalisme en bood een zeer goed onderbouwde architectuuropleiding.”

“Ik vond het des te pijnlijker als collega's, eenmaal afgestudeerd, bezweken voor het geld en hun handtekening zetten onder sleutel-op-de-deur-villa's van slechte kwaliteit. Stel u voor dat chirurgen zouden zeggen: ‘Het klopt, 80 procent van mijn patiënten komt kreupel uit mijn operaties, maar het mag volgens de regelgeving.’ Volgens de regels van een dienst Stedenbouw in ons geval. Het wrong bij mij steeds meer dat we slecht én overal bouwden.”

“De bezorgdheid om omgeving en natuur had ik al van op het college, waar pater Versteyleyn werkte. Hij had net Agalev opgericht en ik was lid van de jongeren vleugel, de Groene Fietsers, die protesttochten organiseerden tegen sluikstorten en vervuiling. Het kwam toen vaker voor dat de industrie stookolie en zwaar chemisch afval in beken loosde.”

“Later, in mijn vak, ging ik beseffen: wordt er ergens een stuk natuur omgevormd naar *mensenruimte*, dan is daar altijd een ruimtelijk planner bij betrokken. Wij architecten zijn de tanden waarmee de mens ruimte eet, en in die zin is onze sector belangrijker dan men denkt. Ik wilde een ommekeer, wetend dat de grootste stroppers de beste boswachters kunnen worden. Als onze sector stopt met het te verprutsen, hebben wij dé sleutel in handen van een duurzame toekomst. Want onze versnipperde ruimtelijke ordening ligt bijvoorbeeld aan de basis van onze files – België heeft het wereldrecord aan file-uren per werknemer, met alle gevolgen voor onze gezondheid, productiviteit en economie van dien.”

Paniek is nodig

“Sinds ik in 1995 les begon te geven aan de KU Leuven druk ik mijn studenten die maatschappelijke verantwoordelijkheid op het hart. Hun eerste vraag moet nooit zijn: ‘Is mijn ontwerp mooi’, maar ‘Is het goed? Wat staat er hier op het spel?’ Strakke, witte muren zijn misschien esthetisch, maar zullen een buurt niet levendiger of veiliger maken. Ik zeg hen dus altijd: ‘Don't love your darlings. Ontwerpen is permanente zelfkritiek.’”

In 2007 richtte hij samen met Oana Bogdan het bureau BOGDAN & VAN BROECK op. Vandaag werkt hij er 20 pro-

cent van zijn tijd, de andere 80 is hij bouwmeester. In beide rollen verandert hij geregeld van gedacht, zegt hij. “De mensen met wie ik werk kunnen soms niet volgen, maar als iemand met een betere diagnose komt, zal ik de therapie aanpassen. Verder probeer ik mijn team vertrouwen te geven en zoveel mogelijk te delegeren. Als trainer moet je weten dat je spelers beter voetballen dan jijzelf.”

“

Wij architecten zijn de tanden waarmee de mens ruimte eet, en in die zin is onze sector belangrijker dan men denkt. Als onze sector stopt met het te verprutsen, hebben wij dé sleutel in handen van een duurzame toekomst.

Hij houdt zo van de interactie dat hij na zijn bouwmeesterschap, dat stopt in juni 2020, opnieuw wil lesgeven en weer nauwer betrokken wil zijn bij zijn bureau. Hij spreekt met trots over projecten als de woontoren The Cosmopolitan – “recyclage van een leegstaande stadskanker” – en het gemeenschapscentrum Truss, “een boksclub, crèche en sporthal middenin Molenbeek, onze bijdrage aan deradicalisering. Die impact miste ik vaak in mijn begindagen. Als architect mocht je toen vaak niet meer doen dan de openingen aanbrengen in een doos, die verder bepaald was door stedenbouwkundige regels, door jurisdisering en angst voor verandering. Terwijl die doos eigenlijk beter niet eens was gebouwd op die plek!”

Hij komt alsmar meer onder stoom. Onze vragen hoort hij nauwelijks nog. Dit is duidelijk zijn levensmissie. “Nooit eerder voelde ik me zo dicht bij de essentie van waar het in de wereld fundamenteel fout loopt. Het grootste misverstand daarbij is dat alles enkel draait om klimaatopwarming. Ik ben geen ontkenner, zeker

Onze catalogus herfst-winter 2019 is er!

Surf naar
www.upl.be
en ontdek
onze nieuwe titels.

www.upl.be
info@upl.be
+32 (0)16 32 53 45

UNIVERSITAIRE PERS LEUVEN

Wie is Leo Van Broeck

°1958, Antwerpen

Gestudeerd
1976-1981: burgerlijk
ingenieur-architect
(KU Leuven)

Loopbaan

1986: start eigen
architectuurpraktijk
1995: wordt
praktijkassistent aan
KU Leuven
1997: sticht de vzw
Stad en Architectuur
2000: richt
samen met Koen Van
Synghel het Vlaams
Architectuurinstituut
op, op vraag van de
Vlaamse regering
Sinds 2006: profes-
sor architectonisch en
stedenbouwkundig
ontwerpen aan
KU Leuven
2007: richt mee het
Brusselse architec-
tenbureau BOGDAN &
VAN BROECK op
2013 tot 2016:
voorzitter van de
Koninklijke Federatie
van de Architecten-
verenigingen van
België
Sinds 2016: Vlaams
bouwmeester
2019: maakt op vraag
van Youth For Climate
een rapport rond de
problematiek van
duurzaamheid en
klimaat

Privé

Heeft een vriendin en
een zoon van 23, Max
Woont in hartje
Brussel

niet, maar het is maar een van de gevaarlijke symptomen van een onderliggend planetair probleem, namelijk de expansiedrift van de mens. We verstikken de natuur. We vissen de zeeën leeg en doden niet alleen de koralen, maar ook het fytoplankton, dat nochtans driekwart van onze zuurstof produceert. We pompen de lucht vol methaan, CO₂, en fijnstof, en bezetten en ontbossen de grond. Het griezeligste cijfer in dat verband is dat van het totaalgewicht van alle wezens met een skelet: onze veestapel neemt 65 procent daarvan in, de mensheid 32 procent en de gewervelde dieren in de natuur nog slechts 3 procent.”

“De massale extinctie van diersoorten die nu al aan de gang is, gebeurt niet door de opwarming, maar omdat ze geen biotoop meer hebben. De opwarming kun je in 200 jaar afremmen of omkeren, maar eer een nieuwe soort zijn plaats in het evenwicht vindt, ben je 20.000 jaar verder. Paniek is dus absoluut nodig. De planeet zelf is een steen, daar zal het altijd goed mee gaan, maar dat geldt niet voor de drie lagen van de jas rond die steen – grond, water, lucht. Die natuur is de bron van alle leven, onze schepper eigenlijk, maar wij blijven ze exploiteren als een supermarkt die moet opbrengen. Wanneer gaan we eindelijk ons recht op grond in vraag stellen en onze plaats kennen?”

Salariswoningen

“Mensen protesteren dat het milieuverhaal alsnair complexer wordt, maar het wordt net eenvoudiger: stop met die drie lagen van de jas stuk te maken en we kunnen weer leven in het paradijs. Daar ben ik echt van overtuigd.”

Vanuit die overtuiging prijst hij de KU Leuven, dat geen vak ‘Klimaatverandering’ aanbiedt zoals andere universiteiten, maar plannen heeft voor een ruimer vak over de grote uitdagingen op het vlak van duurzaamheid. “Dat moet ook de ongebreidelde groeiende economie en wereldhandel in vraag stellen – waarom voert Spanje tomaten uit naar Nederland en gebeurt tegelijk het omgekeerde? – en verduidelijken waarom de demografische groei niet kan blijven duren. Die is alleen nog sterk in gebieden waar goede gezondheidszorg, scholing en gelijkberechtiging van de vrouw ontbreken. Je moet dus aan ontwikkelingssamenwerking doen als je wil dat de nataliteit daalt. Zelfs al zouden we allemaal leven zoals milieubewuste,

weinig vlees etende en weinig koolstof producerende Europeanen die genoeg groen rond zich dulden, dan nog kan de wereld slechts 2,5 à 3,5 miljard mensen aan. Tenminste, als we elke levensvorm, inclusief de mens, een optimale hoeveelheid aan ecosysteemruimte willen geven.”

“Ondertussen blijf ik hier in ons land proberen de bevolking en politici te overtuigen van het belang van

“

Zelfs al zouden we
allemaal leven zoals
milieubewuste,
weinig vlees etende
en weinig kool-
stof producerende
Europeanen die
genoeg groen rond
zich dulden,
dan nog kan de
wereld slechts
2,5 à 3,5 miljard
mensen aan.

woonvormen die minder ten koste van de natuur gaan. Kies voor aangename dorpskernen en stadswoningen, voor goed openbaar vervoer, meer beschermde natuur, fietspaden en lokale landbouw. Dat is gezonder – minder fijnstof en files die ons burn-outs bezorgen – én goedkoper. Eenzame huizen op den buiten kosten de overheid tot drie keer meer aan wegen en andere voorzieningen. Een ruimtelijke krimp bespaart geld en betekent op alle vlakken een enorme stijging van onze levenskwaliteit, dan is het toch absurd om die af te doen als onmogelijk?”

“Er is nu veel heibel rond de salariswagens, maar iedereen vergeet dat je het budget dat daarvoor bestaat niet moet afschaffen. Je moet de burger niet verarmen, integendeel, zet dat budget in voor andere mobiliteit of een salariswoning, dicht bij het werk. Wat een gemiste kans dat niemand voor de verkiezingen zo’n waaier aan oplossingen heeft berekend en gecommuniceerd.”

lees verder op P.16

© KU Leuven | Rob Stevens

“

Ben ik scherp als ik een röntgenfoto van de maatschappij maak en zeg waar het op staat? Is de brandweer scherp als die uitrukt om een brandend huis te blussen?

vervolg van P.15

Vertwitterd

Onlangs zei onder meer Bob Van Reeth, zelf ooit bouwmeester, dat Van Broeck zijn boekje te buiten gaat. Zijn taak is de architectuurkwaliteit van de gebouwde omgeving te bevorderen, maar dat raakt weleens ondergesneeuwd, klonk het. Van Broeck bijt meteen terug. “Architectuur is vandaag uitgedroogd tot de vraag hoe je de ruimtelijke aanwezigheid van de mens op aarde vormgeeft. Anders reduceer je ze tot behangpapier.”

De opmerking past helemaal bij zijn eigenzinnige en *outsoken* imago dat hem al vaak tegenwind opleverde. *De Standaard* schreef onlangs dat er zelfs bij zijn politieke medestanders stilaan wrevel ontstaat. “Maar ik behandel mensen als volwassenen die de waarheid aankunnen. Je kunt geen maatschappij runnen door burgers een rad voor ogen te draaien. Het gaat hier niet om mijn mening, maar om objectieve cijfers. Die cijfers zijn ook de reden dat ik niet cynisch word of ermee kap. Hoe lang heeft het geduurd eer men het rookverbod in de horeca durfde invoeren? En nu begrijpt niemand waarom er zolang mee gewacht is.”

“Het enige waar ik grijs haar van krijg, is de pers”, zucht hij. “Die is volledig *vertwitterd* en organiseert vooral hanengevechten. ‘We hebben mening A, wie kunnen we daartegenover zetten met mening B?’ Dat kan dan bijna eender wie zijn, ongeacht of hij kennis van zaken heeft of niet. Toen ik in mei op vraag van Youth For Climate samen met meer dan honderd wetenschappers ons klimaatrapport presenteerde (*Rapport van het Panel voor Klimaat en Duurzaamheid – red.*), een concrete handleiding voor de politiek, is dat door journalisten en zogenaamde opiniemakers nauwelijks gelezen. Ze verweten me weer dat ik iedereen in woontorens wil proppen en van het platteland wil verdrijven, maar ik schrijf net dat ik terug wil naar aantrekkelijke steden én dorpen. Ik wil mensen tot niets verplichten. Je moet draagvlak creëren, anders loopt elke poging dood.”

“Of neem de Mobiscor. Die geeft aan hoe goed voorzieningen te voet of per fiets bereikbaar zijn vanuit een bepaald huis of perceel. Daarmee heeft de overheid eindelijk een goed instrument in handen om de verschillende mobiliteitsnoden in Vlaanderen te meten, en om de stad en het platteland elk een beleid op maat te geven. Maar wat is het enige dat *Het Laatste Nieuws*, dat me daarover interviewde, schreef? ‘Bouw-

meester wil Mobiscor gebruiken om fiscaal te bestraffen’. Ik had het tegendeel gezegd, maar in de weken erna citeerden alle andere media enkel dat ene artikel. Geen kat heeft mij nog gebeld. Daar word ik triestig van. We hebben duiding nodig, maar dat levert geen vette krantenkoppen op.” Zegt iemand die zelf gekend staat om zijn scherpste. “Ben ik scherp als ik een röntgenfoto van de maatschappij maak en zeg waar het op staat? Is de brandweer scherp als die uitrukt om te blussen omdat het huis in brand staat?”

“Gelukkig zijn er nog cenakels waar beter geluisterd wordt, denktanks, Europese of globale instellingen zoals de Verenigde Naties. Ik overweeg ernstig om er aan de slag te gaan, als consultant bijvoorbeeld. Met alle inzichten die ik intussen verzamelde zou het een misdaad zijn er mijn mond over te houden.”

Hypochonder

Hij lijkt 25 uur per dag te hebben, want naast al die professionele bedrijvigheid maakt hij nog tijd voor gitaarles, voor fotografie – “met een camera krijg je vaak cadeaus van de werkelijkheid,” – voor literatuur – “de Spaanse schrijver Carlos Ruiz Zafón blies me onlangs van mijn sokken” – en voor zijn dierbaren. “Ik heb een vriendin en een zoon met wie ik graag op stap ben. Mijn zoon is even overtuigd als ik, net zoals veel jongeren trouwens. Het succes van Youth for Climate bewijst dat de jeugd echt mee is.”

Leert hij zijn zoon ook iets over de liefde? “Dat we niet meer in Disneyland leven. Toen ik jong was, moest iedereen lang en gelukkig leven. Toen mijn eerste serieuze relatie brak, vond ik dat een ramp. Maar intussen ben ik gegroeid en weet ik dat in de liefde niets voor eeuwig is. Als je eraan begint, moet je wel hopen dat het misschien voor altijd is, maar je mag dat niet eisen. Sommige relaties duren dertig, andere twee jaar, maar ze kunnen even intens en eerlijk zijn. Of ik met mijn vriendin mijn oude dag zal delen, hangt ook af van factoren buiten ons om. Je hebt zo weinig grip op het leven.”

Hij weet het beter dan ooit, sinds een trombose hem in 2007 bijna fataal werd. “Ik maak me nog altijd gemakkelijk zorgen om mijn gezondheid – als mijn kleine teen pijn doet, denk ik al dat ik doodga – maar ik koester tegelijk elke dag alsof het mijn laatste is. Als ze morgen zeggen dat ik nog maar even heb, dan weet ik: ik heb genoeg stenen in de rivier verlegd om gerust te kunnen vertrekken.”

EMERITUS WORDT RECTOR:
KANIGULA MUBAGWA HEEFT GROTE PLANNEN VOOR
DE UNIVERSITÉ CATHOLIQUE DE BUKAVU

“Een universiteit moet toch méér zijn dan een plek waar je les volgt en examens aflegt?”

Eind jaren zeventig verruilde de Congolees Kanigula Mubagwa (66) Bukavu voor Leuven, gedreven door de droom van een academische carrière. De emeritus professor geneeskunde keerde recent terug naar zijn thuisstad, om er als rector de universiteit te leiden. We spraken hem voor zijn afreizen. “Hier ben ik één van de vele academici, in Congo kan ik écht een verschil maken.”

TEKST: Pieter-Jan Borgeloen | FOTO: Rob Stevens

Professor Kanigula Mubagwa is met emeritaat, maar voor hem staat dat niet gelijk aan ‘rusten’. Vergeet het cliché van de gepensioneerde in z’n luie zetel – luchtig boek in de ene, glas cognac in de andere hand –, en vervang het door dat van het onvermoeibare werkpaard. “Zolang mijn gezondheid het toelaat, blijf ik bezig”, zegt hij. “Ik ben ervan overtuigd dat je veel sneller verouderd als je stopt met werken. Bovendien ben ik iemand die uitdagingen nodig heeft.”

En kijk, daar dient zich al een uitdaging aan: Mubagwa wordt rector van de Université Catholique de Bukavu, in Congo. “De universiteit is dertig jaar oud, en ik was er bijna van begin af aan bij betrokken”, zegt hij. “Ik was sinds 1992 geregeld gastprofessor en sinds 2006 heb ik geholpen bij de uitbouw van een artsenspecialistenopleiding. Door de jaren heen merkte ik dat er hier en daar dingen beter kunnen. Het leggen van internationale contacten en smeden van samenwerkingsverbanden, bijvoorbeeld. Bovendien moet het inschrijvingsgeld naar omlaag. Ik wil dat de unief voor méér mensen toegankelijk wordt.”

Droomland

Bukavu is een stad in de provincie Zuid-Kivu, aan de grens met Rwanda. In zijn reisadvies noemt Buitenlandse Zaken de regio ‘onveilig’. Houdt een verblijf daar geen risico in? “Dat advies heeft te maken met gebeurtenissen uit 2003, toen er een

invasie was van rebellen, waarbij moorden en verkrachtingen plaatsvonden. Tegenwoordig is het er – in vergelijking met elders in de provincie – veilig binnen een straal van tachtig kilometer. Het is jammer dat Buitenlandse Zaken geen rekening houdt met de huidige situatie, want het maakt de werking van de unief er niet makkelijker op.”

Het Bukavu van nu is al lang niet meer de stad waar hij zijn jeugd doorbracht, vertelt hij. “Veel is veranderd na de Rwandese genocide in 1994, toen miljoenen vluchtelingen naar Congo trokken. Dat zorgde voor een destabilisatie van de regio, spanningen en armoede. In mijn tienerjaren was het een stad met ongeveer 70.000 inwoners, inmiddels wonen er meer dan een miljoen. De infrastructuur – of zelfs maar de watervoorziening – is nog steeds niet aangepast aan die demografische explosie. Maar ik blijf hoopvol: de situatie kan alleen maar verbeteren.”

Het is een uitspraak die hij misschien ontleent aan zijn eigen verhaal. We keren even terug naar de jaren zeventig. Mubagwa doorliep toen de humaniora in Bukavu en ging geneeskunde studeren aan de universiteit van Kinshasa, meer dan 2000 kilometer verder. Na zijn studie overbrugde hij nog méér kilometers. Naar België, waar hij begon aan een doctoraat in de fysiologie.

“In Congo kon ik de opleiding niet krijgen waar ik naar op zoek was”, zegt hij. “De universiteit van Kinshasa werkte samen met Leuven, en zo kwam ik te we-